

Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка

НН Інститут педагогіки і психології

Кафедра Психології

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор Навчально-наукового Інституту
педагогіки і психології
проф. С.М. Кондратюк
(підпис) (ініціали та прізвище)
« 28 » серпня 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПСИХФІЗІОЛОГІЯ

галузь знань

05 Соціальні та поведінкові науки
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність

053 "Психологія"
(шифр і назва)

освітня-програма Практична психологія першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти

(назва)

Мова навчання українська

Погоджено науково-методичною комісією НН
Інституту педагогіки і психології Сумського
державного педагогічного університету імені
А. С. Макаренка

« 28 » серпня 2020 р.

Голова: к. психол. н., доц. Тарасова Т.Б.
(ступінь, вч. звання)

Суми - 2020

Розробники:

1. Мотрук Тетяна Олександрівна, к. психол. н., доцент, доцент кафедри психології

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри психології

Протокол № 1 від «27» серпня 2020.

Завідувач кафедри

Кузікова С. Б. д. психол. н., професор

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів 4	Перший (бакалавр)	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
1-й		1-й	
Семестр			
1-й			
Лекції			
20		4 год	
Практичні, семінарські			
20 год		4 год.	
Лабораторні			
0 год.		0 год.	
Самостійна робота			
78 год		110 год.	
Консультації:			
2	0		
Загальна кількість годин 120	Вид контролю: ЕКЗАМЕН		

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Предметом вивчення навчальної дисципліни є фізіологічні основи психічної діяльності та поведінки людини

Мета курсу «Психофізіологія» – ознайомлення та засвоєння студентами знань з психофізіології як науки, що вивчає взаємозв'язок психології та фізіології, формування вміння використовувати знання у професійній діяльності майбутніх психологів.

Основні завдання вивчення дисципліни «Психофізіологія» здобути знання про психічні процеси, функціональні стани, індивідуальні особливості людини та їх фізіологічні прояви, які відбивають психічну сутність людини; засвоїти загальні відомості про будову нервової системи людини; розглянути свідомість та несвідоме як психофізіологічні феномени; висвітлити уявлення про психофізіологію функціональних станів, ознайомитися з основами вікової психофізіології; ознайомитися з основами психології навчання та діяльності.

Навчальна дисципліна «Психофізіологія» входить до обов'язкових навчальних дисциплін циклу загальної підготовки першого (бакалаврського) рівня освіти за спеціальністю 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Вирішення цих завдань забезпечить формування у студентів комплексу компетенцій. У відповідності до освітньо-професійної програми це:

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні компетентності

ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології

СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.

СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, 9 аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Курс «Психофізіологія» вимагає актуалізації міждисциплінарних знань такими курсами, як «Загальна психологія», «Вікова психологія», «Біологія», «Фізіологія».

3. Результати навчання за дисципліною

Формулювання результатів навчання для обов'язкових дисциплін має базуватися на результатах навчання, визначених відповідною освітньою програмою (програмних результатах навчання) та деталізувати їх. Формулювання результатів навчання мають зазначати рівень їх сформованості, наприклад, через його достатність для вирішення певного класу завдань професійної діяльності та/або подальшого навчання за освітньою програмою.

Програмні результати навчання, визначені ООП

Очікувані результати навчання навчальної дисципліни	
Після успішного вивчення навчальної дисципліни студент зможе:	
ПР2.	Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань
ПР13.	Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.
ПР15	. Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.
ПР16	Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

Після успішного вивчення навчальної дисципліни студенти зможуть:

РН 1 2 Розуміти закономірності та особливості функціонування та фізіологічну складову окремих психічних процесів,

РН 2 13 Враховувати фізіологічні відмінності людей різних вікових категорій, будувати стосунки, спираючись на загальнолюдські цінності.

РН 3 15 Розуміти, що шлях вивчення фізіології людини на цьому курсі лише розпочато, що для глибокого розуміння поведінки, реакцій, психічних станів людини потрібно бути обізнаним у сфері сучасних наукових розробок та напрацювань.

РН 4 16 при проведенні психофізіологічних та інших досліджень завжди дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ЄКТС	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
А	<p>Надаються повні і змістовні відповіді на всі теоретичні питання курсу. Студент демонструє знання матеріалу, його розуміння, орієнтацію в широкому полі питань з методики та організації наукового дослідження, знайомство з сучасною науковою літературою. Відповіді на додаткові запитання чіткі, правильні, показують знання та ерудицію студента.</p> <p>Практичні та самостійні завдання виконано в повному обсязі, дано відповіді на всі питання. Матеріал, викладено логічно, послідовно, без помилок, при цьому виявлено здатність студента диференціювати, інтегрувати знання. Студент вільно формулює висновки та узагальнення, самостійно застосовує знання в конкретних ситуаціях організації наукових досліджень. Правильно, охайно оформлено роботи.</p>
В	<p>Надається достатньо повна і змістовна відповідь на всі запитання курсу. Студент показує знання і розуміння матеріалу, знайомство з основною науковою літературою в проблеми методики та організації наукових досліджень. Відповіді на додаткові питання загалом вірні. Наявні несуттєві зауваження та незначні помилки у виконанні запропонованих завдань.</p>
С	<p>Матеріал викладається логічно, послідовно. В роботі зі складання реферативних повідомлень, оформлення презентації або логіко-структурні схем є незначні помилки, при цьому студент не знає деяких визначень з предмету, але може диференціювати, інтегрувати знання.</p>
Д	<p>Відповіді на теоретичні питання курсу викладені уривчасто, знання основних тем є поверховим. Відповіді на додаткові питання не завжди правильні, формальні та поверхові. Не дотримано вимог щодо змісту та оформлення завдань з практичних занять. Завдання виконано у повному обсязі, проте наявні суттєві помилки та недоліки.</p>
Е	<p>Теоретичні питання розкрито не повністю. Студент знає і розуміє тільки основний матеріал, який викладає спрощено і неповно, припускається окремих суттєвих помилок. При відповідях на запитання щодо опанування програми студент почувається невпевнено, збивається, припускається помилок, не має потрібних знань.</p>
F	<p>Студент надає відповіді із суттєвими помилками, демонструє поверхове знання і розуміння основного</p>

	матеріалу, спрощено і непослідовно та механічно викладає матеріал з допущенням істотних помилок. Студент допустив помилки при складанні реферативних повідомлень, в оформленні презентації або логіко-структурні схем.
FX	На запитання студент не може дати задовільних відповідей, припускається грубих помилок або характер відповідей дає підставу стверджувати, що особа неправильно розуміє зміст матеріалу. Повна невідповідність змісту роботи вимогам або робота запозичена, підготовлена не самостійно. Курс не опановано, необхідне його повторне проходження.

Розподіл балів

Поточний контроль									Разом	Екзамен	Сума	
РОЗДІЛ 1			РОЗДІЛ 2			РОЗДІЛ 3						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9				
6	6	6	6	6	12	6	6	6	60	25	100	
Контроль самостійної роботи												
2	2	2	2	2	2	1	1	1	15			

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Засоби діагностики результатів навчання

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання: аналітичні звіти, реферати, есе, розрахункові роботи, презентації результатів виконаних завдань та досліджень, інші види індивідуальних та групових завдань тощо. Наприкінці вивчення курсу – **екзамен**.

Відповідно до «Положення про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка», ухваленого рішенням вченої ради університету (протокол №10 від 27 квітня 2020 року), затвердженого наказом №178 від 27 квітня 2020 року при оцінюванні результатів навчання з дисципліни можливо перезарахування балів за результатами неформальної та/або інформальної фахової активності студентів (сертифікована участь в конференціях, тренінгах, написання статей, участь в конкурсах студентських робіт, олімпіадах, тощо) що за тематикою, обсягом і змістом відповідають навчальній дисципліні.

6. Програма навчальної дисципліни

Інформаційний зміст навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1. ПСИХОФІЗІОЛОГІЯ ЯК НАУКА

Тема 1.1. Психофізіологія як наука. Предмет та об'єкт науки психофізіологія. Зв'язок психофізіології з іншими науками. Чому виникла необхідність вивчення фізіологічних дослідження показників роботи нервової системи. Властивості фізіологічних показників. Електрофізіологічні методи дослідження.

Тема 1.2. Загальні відомості про будову нервової системи людини

Загальні відомості про мозок. Відділи мозку і принципи виділення структур. Уявлення про переробку інформації в центральній нервовій системі. Нейрон – функціональна одиниця нервової системи людини. Нейрогуморальний механізм регуляції нервової системи.

Тема 1.3. Психофізіологія сенсорних процесів Що таке сенсорна система? З яких елементів складається? Як організована робота сенсорної системи? Загальні принципи організації роботи сенсорної системи: багат шаровість, багатоканальність, наявність сенсорних воронок.

Кольоросприйняття. Вплив основних кольорів на психіку. Сприйняття простору – гострота зору, бінокулярний зір. Слухова система. Слухові відчуття: тональність, слухова чуттєвість, адаптація, бінауральний слух. Вестибулярна система. Соматосенсорна система. Нюхова система. Смакова система. Вісцеральна сенсорна система.

Тема 1.4. Психофізіологія свідомості та несвідомого. Що ми розуміємо під терміном «свідомість». Розуміння поняття «свідомість» у психофізіології. Метод «світлої плями». Повторний вхід збудження та інформаційний синтез; мозкова основа відчуття; механізми мислення; де локалізуються фокуси взаємодії при вирішенні різних задач (на образно, просторове и абстрактно-вербальне мислення). Зв'язок свідомості з мовою. Роль нижньолобових відділів лівої півкулі. Зв'язок свідомості з абстрактним мисленням. Внутрішня мова.

Індикатори свідомого та неусвідомлюваного сприйняття. Три критерія неусвідомленого сприйняття. Семантичне диференціювання неусвідомлюваних стимулів. Функціональна асиметрія півкуль і несвідоме. Значення неусвідомлюваних стимулів зворотного зв'язку в когнітивної діяльності.

РОЗДІЛ 2. ПСИХОФІЗІОЛОГІЯ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ СТАНІВ ОРГАНІЗМУ.

Тема 2.1. Функціональні стани. Психофізіологія стресу. Функціональний стан та діяльність людини. Нормальний, крайній та патологічний стан організму. Функціональна напруга. Стан втоми. Стани організму при фізичній та розумовій діяльності. Функціональні зміни організму при перенапрузі та перевтомі.

Визначення стресу, стресорів, стресової реакції та дистресу. Механізми стресу. Дистрес та здоров'я. Свідоме управління рівнем стресу.

Тема 2.2. Психофізіологія сну та сновидінь. «Активні» та «пасивні» теорії сну. Нейрогуморальні теорії сну. Стадії сну. Цикли нічного сну. Активність мозку під час сну. Функціональне значення повільного та швидкого сну для здоров'я. Сон в онто- и філогенезі: особливості сну немовлят, дітей,

дорослих, людей похилого віку; особливості сну ссавців, його пристосувальний характер. Потреба у сні: ефект накопичення нехватки сну, чим небезпечно хронічне недосипання. Депривація сну. Сновидіння. Дослідження сновидінь. Патології сну.

РОЗДІЛ 3. ВІКОВА ПСИХОФІЗІОЛОГІЯ.

Тема 3.1. Від зачаття до школи. Пренатальний період розвитку. Ознаки активності плоду: рух, шаговий автоматизм, робота сенсорних систем, спонтанна активність. Психофізіологічна взаємодія матері та плоду. Постнатальний період онтогенезу. Що таке імітаційний період. Якими перцептивними можливостями володіє немовля? Які відділи головного мозку дитини на момент народження є найбільш зрілими? Вік до одного року. Зміни у дозріванні головного мозку дитини, здатність до довільної регуляції поведінки. Вік до двох місяців – активізація вроджених програм поведінки – підкірковий рівень мозкової інтеграції. Антигравітаційні реакції немовлят. Дошкільний вік. Механізми удосконалення керування рухами (дозрівання первинних ділянок кори до 3 років, асоціативних до 7 років). Значення мозочка, червоного ядра. Розвиток вищих психічних функцій – сприйняття, уваги, мислення, мови.

Тема 3.2. Шкільний вік. Головне новоутворення цього віку - здатність до довільної регуляції психічних функцій, діяльності та поведінки в цілому. Підлітковий вік. П'ять стадій статевої зрілості – інфантилізм, гіпофізарна, активації статевих залоз, максимальний стероїдогенез та стадія остаточного формування репродуктивної системи. Відміна нервової системи підлітків та дорослих. Тимчасове підвищення значення симпатичної ланки, перевага збуджуючого плинку підкірки, плин цих процесів на когнітивні функції. Гормональні зміни віку – роль гіпоталамуса, гіпофізу, статевих гормонів.

Тема 3.3 Період дорослості та пізній період онтогенезу. Біологічна зрілість. Оптимум функціонування. Віковий системогенез. Порушення психофізіологічного стану в процесі старіння. Функціональна перестройка організму під час старіння. Фактори які можуть знижувати інтенсивність старіння організму.

7.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.р		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост. робота
Розділ 1. Психофізіологія як наука.												
Тема 1.1 Психофізіологія як наука.		1	1			8						12
Тема 1.2 Загальні відомості про будову нервової системи людини		3	3			8		1	1			12
Тема 1.3. Психофізіологія сенсорних процесів		2	2			8		1	1			12
Тема 1.4. Психофізіологія свідомості та несвідомого		2	2			9						12
Розділ 2. Психофізіологія функціональних станів організму												
Тема 2.1. Функціональні стани. Психофізіологія стресу.		2	2			9		1				12
Тема 2.2. Психофізіологія сну та сновидінь		4	4			9		1	1			12
Розділ 3. Вікова психофізіологія.												
Тема 3.1. Від зачаття до школи.		2	2			9		1	1			13
Тема 3.2. Шкільний вік. Пубертат.		2	2			9		1				13
Тема 3.3 Період дорослості та пізній період онтогенезу.		2	2			9						12
Усього годин		20	20	-	2	78		6	4		2	110

Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1.1 Психофізіологія як наука.	2	
2	Тема 1.2 Загальні відомості про будову нервової системи людини	4	1
3	Тема 1.3. Психофізіологія сенсорних процесів	2	1
4	Тема 1.4. Психофізіологія свідомості та несвідомого	2	
5	Тема 2.1. Функціональні стани. Психофізіологія стресу.	2	
6,7	Тема 2.2. Психофізіологія сну та сновидінь	4	1
7,8	Тема 3.1. Від зачаття до школи..	2	
9	Тема 3.2. Шкільний вік..	2	1
10	Тема 3.3 Період дорослості та пізній період онтогенезу	2	
Разом		20	4

8. Рекомендовані джерела інформації

Базова

1. Алейникова Т. В. Возрастная психофизиология / Т. В. Алейникова. – Ростов на/Д.: Феникс, 2002. – 147
2. Безруких М.И. Возрастная физиология / М.И.Безруких. – М. : Академия, 2003. – 416 с.
3. Каменская В.Г. Детская психология с элементами психофизиологии / В.Г.Каменская. – М.: Форум. 2011. – 288 с.
4. Кокурин О. М. Психофізіологія. Навчальний посібник / О. М. Кокурин. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 184 с.
5. Кроль В. М. Психофизиология человека / В. М. Кроль. – СПб. : Питер, 2003. – 304 с.
6. Марцинковская Т.Д. Психология развития / Т.Д. Марцинковская. - М.: Академия, 2007. — 528 с.
7. Психофизиология: Учебник / Под ред. Ю. И. Александрова. – СПб.: Питер, 2017. – 464 с.
8. Филипов М.М. Психофизиология функциональных состояний / М. М. Филипов. – К.: МАУП, 2006. – 240 с.

Допоміжна

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология / Г.С. Абрамова. – М.: Академия, 1999. – 672 с.

2. Корольчук М.С. Психофізіологія діяльності: Підручник для студентів вищих навчальних закладів /М.С. Корольчук. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2003. – 400 с.
3. Костандов Э.А. Психофизиология сознания и бессознательного / Э.А. Костандов - СПб.: Питер, 2004. – 167 с.
4. Кочубей Б.И. Некоторые тенденции современной психофизиологии // Вопр. психол. - 1986. - № 5. - С.31 - 37. 27.
5. Крушельницька Я.В. Фізіологія і психологія праці / Я.В. Крушельницька - К.: КНЕУ, 2002. – 182 с.
6. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. - М.: Академия, 2004. – 352 с.
7. Леутин В.П. Функциональная асимметрия мозга. Мифы и действительность / Леутин В.П., Николаева Е.И. СПб: Речь, 2005. – 368 с.
8. Малхазов О.Р. Психологія та психофізіологія управління руховою діяльністю / О.Р.Малхазов. - К.: Євролінія, 2002. – 320 с.
9. Марютина Т.М. Введение в психофизиологию / Т.М.Марютина, О.Ю. Ермолаев. - 4-е изд. – М. : Флинта, 2004. – 400 с.
10. Психофізіологічне забезпечення бойових підрозділів в екстремальних умовах: Метод, посіб. / Під ред. М.С. Корольчука. – К: МОУ, 2001. – 175 с.
11. Сиротюк А.Л. Нейропсихологическое и психофизиологическое сопровождение обучения / А.Л. Сиротюк. –СПб.: Питер, 2004. – 288 с.

9. Інформаційні ресурси

10 Признаков Того, Что Ваше Тело Испытывает Серьезный Стресс

<https://www.youtube.com/watch?v=rgkck9X3nYM>

Дубынин В.: "Мозг: общие принципы"

https://www.youtube.com/watch?v=Dzr5_TS95cM

Как стресс вызывает болезни <https://www.youtube.com/watch?v=8EaniIupuJQ>

Связь младенчества и подросткового возраста. Е.Николаева

<https://www.youtube.com/watch?v=IVIwVPbZkcg>

Сон и память <https://postnauka.ru/video/5905>

Центры сна и бодрствования <https://postnauka.ru/video/75910>

Чеширская улыбка кота Шрёдингера: язык и сознание
<https://www.youtube.com/watch?v=aAb4pumP5VU>

**10. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення,
використання яких передбачає навчальна дисципліна
(за потребою)**

1. Нормативні документи МОН України
2. Аудіо наочність
3. Відео наочність
4. Використання елементів дистанційної освіти.
5. Залучення інтернет-ресурсів *Zoom, Moodle, Viber, Telegram, email.*